

Uit: Kweekschoolcahier No 5

De Hervormde Pedagogische Akademie in de jaren '70.

Ontwikkelingen op de Hervormde Pedagogische Akademie in de periode 1977 - 1982.

Sinds oktober 1977 is er onderwijskundig een nieuwe wending gegeven aan het onderwijs op de HPA.

De centrale vraag daarbij was: welke onderwijskundige verandering houdt het begrip Pedagogische Akademie in, zowel voor de studenten als voor de docenten. Bovendien stond de integratie pedagogische academie/opleidingsschool voor kleuterleidsters (PA/OK) tot pedagogische academie voor het basisonderwijs (PABO) voor de deur.

Onder de titel „Akademisering” werden in een speciale docentenevenkomst een aantal punten besproken, te weten, het werken op de HPA vindt plaats vanuit:

- de ervaring,
- het lerende kind in de lagere school,
- een gelijke verdeling van de begeleidingsuren over alle vakken,
- de integratie van vakken,
- een kursusaanbod van de vakken op basis van twee lessen gedurende een half jaar, op vrije intekening,
- waarden en normen, te realiseren in didactische vormen.

Er werden een aantal studiebijeenkomsten belegd.

Belangrijke punten van bespreking waren:

- de geloofwaardigheid van de opleiding,
- de betekenis van het christelijke school zijn,
- de betekenis van het zien van studenten als toekomstige collega's,
- de vraag welke didactische werkvormen wij zelf moeten leren hantieren.

Niet alle docenten konden zich vinden in deze wending. Zij die zich wel met de verandering konden verenigen, hebben er hard aan gewerkt om er in de cursus 1978 - 1979 iets van te kunnen verwezenlijken, zij het op een zeer bescheiden wijze.

Twee commissies zijn ingesteld om de opzet uit te werken:

- de commissie Fundamenteel Uitgangspunt (cie. FU), met als opdracht, het begrip „hervormd” als uitgangspunt voor de opleiding van onderwijsgevenden te preciseren.
- de commissie Onderwijskundige Zaken, met als opdracht de vraag „wat willen we” te formuleren en te onderzoeken of „wat we willen” te verenigen is met hetgeen waarmee de cie. FU zich bezig houdt.

In het voorjaar van 1978 (kursus 1977 - 1978) werden door de commissies studiedagen georganiseerd.

Op deze dagen werd door beide commissies veel materiaal ingebracht dat kon helpen, de ontwikkelingen verder te doordenken.

De studiedagen hebben ons gewezen op de noodzaak, de relatie praktijk/theorie in de opleiding grote aandacht te geven. Dat heeft weer geleid tot een andere aanpak in de cursus 1978 - 1979. Die aanpak kreeg vorm in:

- *praktika*: gedurende een gehele week zijn docent(en) en studenten bezig met een inhoudelijk aspect van één of meer vakgebieden, waarbij de relatie praktijk/theorie erg belangrijk is;

- *integratief werken*: projectmatige opzet van een thema, een opzet die ook op de lagere school is te verwezenlijken.

Naast de cursussen, het vakmatig bezig zijn, staan deze werkvormen meer in relatie met de dagelijkse praktijk van het beroep.

Ook de begeleiding van de studenten geschiedde niet uitsluitend meer vakmatig, maar door een team van docenten (lieft van vier verschillende disciplines), die pedagogisch-didactisch gingen begeleiden, in plaats van alleen vakinhoudelijk.

Zo'n team is aan een vast aantal leerscholen verbonden, en aan een vaste groep studenten.

Er groeide wat, de cie. FU kwam met een aantal kernwoorden:

- bevrijding,

- vrede,

- gerechtigheid.

Onderwijskundig vertaald betekent dat, dat, willen we veranderend bezig zijn met de opleiding, die verandering *bevrijdend* moet zijn. Daarbij moeten we elkaar blijven waarderen in de wijze van onszelf-zijn en de manier van onderwijzen, en moeten we elkaar serieus blijven nemen en voor elkaar aanspreekbaar blijven.

Het betekent dat *gerechtigheid* is: recht doen aan student én docent binnen de relatie die wordt opgebouwd tijdens de studieperiode. En *vrede* is: het respecteren van elkaar als naaste-in-de-opleiding. In de cursus 1978 - 1979 probeerden we de ieeën die in dat cursusjaar werden uitgeprobeerd in een kader te zetten: een aanzet tot een akademiwerkplan.

In februari 1979 vonden er weer studiedagen plaats. De eerste twee dagen werden onder supervisie van het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum (CPS) besteed aan de begeleiding van studenten in de praktijk, onder het motto „Van begeleiding naar interventie”.

De overige dagen werden besteed aan het werken met didactische werkvormen, anders dan die gebruikt worden in de cursussen.

Een aantal collega's wil uren „inleveren” ten gunste van andere manieren van werken met studenten:

- meer ruimte bieden aan de student om zelf inhoud te geven aan eigen studie.

- meer samenwerking tussen de vakgebieden,

- meer praktijkgerichte didactische werkvormen.

Bij de uitwerking ervan bleek dat er bij een aantal docenten weerstanden bestaan. Zij zijn niet bereid hun manier van lesgeven „op te geven”.

Als oplossing werd gevonden dat ieder op zijn eigen wijze kan doorgaan. Konkreet gezegd, een aantal docenten werkt op de „oude” manier, en een ander aantal docenten doet het op de „nieuwe” manier. Dat betekent wel dat daardoor een tweedeling is ontstaan, die niet altijd op een open, plezierige manier bespreekbaar is. Er ontstond een soort blokvorming, ook wat de onderlinge sfeer betreft.

Wel werd er hard gewerkt aan het Instituutswerkplan, echter hoofdzakelijk door hen die de verandering voorstaan.

Er werden uitgangspunten geformuleerd door de cie. FU, aangevuld door de cie. Onderwijskundige Zaken (waarvan de naam inmiddels gewijzigd is in Akademiseringscommissie). De door deze commissie geformuleerde uitgangspunten werden aangenomen door de Docentenraad.

Christelijk:

De HPA gaat uit van de kernbegrippen bevrijding, vrede, gerechtigheid. Zij tracht voortdurend de inhoud van deze begrippen te toetsen aan de Bijbel en aan analyse van de concrete schoolsituatie.

Schoolsituatie en Bijbel staan in kritische relatie tot elkaar. Een en ander corrigeren en completeren elkaar.

Maatschappelijk:

De Christelijke uitgangspunten betekenen keuze maken, steeds opnieuw, in een van karakter veranderende werkelijkheid. Deze keuze wordt gericht door de idee van een samenleving, die geen roofoverval pleegt op medemens en natuur.

Onderwijskundig:

De Christelijke en maatschappelijke uitgangspunten houden in, dat ook in een onderwijsrelatie een ieder zich open en gelijkwaardig aan elkaar opstelt. De mens is medeverantwoordelijk voor de ander en neemt de ander serieus.

Leerplannen werden volgens een bepaald schema ingediend en met elkaar besproken. Ook dit gaf duidelijkheid over elkaars werkwijze, maar het lost de „tegenstellingen” niet werkelijk op.

De uitgangspunten werden verder uitgewerkt en weer opnieuw in discussie genomen.

Vooraf de relatie tussen de christelijke en de onderwijskundige uitgangspunten kwam aan de orde.

Ook buiten de Akademie vonden de papieren hun weg: naar onder andere de fusiepartners, op directiebijeenkomsten en op CPS-bijeenkomsten.

Niet onvermeld mag blijven, dat een aantal docenten die voor de „Akademisering” waren, betrokken werden bij de opzet en uitvoering van de Applikatiekursus KO/LO. Hier konden vele ideeën die in de Akademiseringscie. waren ontwikkeld worden verwezenlijkt, zoals:
- kursisten bepalen mede zelf de inhoud van hun studie,
- de inbreng van de docent wordt teruggebracht tot een aantal verplichte onderdelen van zijn vak of van vakkenintegratie.

We wilden geen diskrepantie laten ontstaan tussen onderwijskundige opvattingen van de dagopleiding en die van de nascholing. Bovendien moesten beide opleidingen gedragen worden door de Christelijke uitgangspunten.

We werden geïnspireerd door kollega's die het Freinet-onderwijs een warm hart toedragen en die met Petersen verder willen. Ook Kees Boeke is een inspirerende figuur voor velen.

Onze ideeën sloten ook aan bij de uitgangspunten van de Innoveringskommissie Basisonderwijs (ICB). We vonden elkaar in het vernieuwings onderwijs, zonder een bepaald etiket.

Het werkplan van de Akademiseringskommissie ziet er in grote trekken als volgt uit:

Doceren: op aanvraag van de kursisten en als aanbod van de docenten.

Eigen werk: naar aanleiding van de onderwerpen, gekozen of aangeboden, wordt er individueel of in groepen (naar keuze) gewerkt aan een studie, samen met één of meer docenten.

Presentatie: als een studie is afgerond, wordt deze gepresenteerd in de groep. Op deze wijze komen een groot aantal onderwerpen aan de orde.

Vergaderen: elke bijeenkomst wordt afgesloten met een vergadering. Vaste punten zijn onder andere het logboek, en de evaluatie van het programma en van de groep.

Rooster maken: eenmaal per drie weken stellen we samen het rooster op. Iedere keer als we een rooster opstellen, kiezen we een voorzitter, een kursist die een aantal taken heeft.

Deze werkwijze is gekozen omdat ze ook te gebruiken is op de basisschool. Wil de opzet ervan slagen, dan moeten we elkaar serieus nemen. Bovendien is het dragen van verantwoordelijkheid een leerproces voor de leerling van de basisschool.

De dagopleiding krijgt de nieuwe grote impuls op de studiedagen in het voorjaar van 1980.

Daar ligt het idee, te gaan werken in stamgroepverband (zie het werkplan van de Akademiseringscie.), naast kursussen die meer vakmatig opgezet zijn.

Een *stamgroep* bestaat uit studenten van het eerste en tweede jaar van de dagopleiding. De *kursus* wordt gegeven aan een eerste of aan een tweede jaar apart. Aan een stamgroep is een begeleidingsteam verbonden.

Na een trainingsperiode voor de docenten zijn we gestart:

maandag: kursussen en lessen;

disdag: praktijk op de leerschool;

woensdag: stamgroep, direct na de praktijkdag, om de relatie

donderdag: stamgroep-praktijk-theorie te kunnen bespreken;

vrijdag: kursussen en lessen.

De ervaring van het kursusjaar 1980 - 1981 is een leerschool geweest voor veel docenten en studenten. Gelukkig zat er in elke stamgroep een kollega die ervaring had met deze onderwijsvorm, hetzij in de Akademiseringscie., hetzij in de experimenten van het derde jaar in de jaren hiervoor (1978 - 1979/1979 - 1980).

Aan het einde van de cursus 1980 - 1981 is het gehele programma geëvalueerd en bijgesteld. Resultaat:

- er verscheen een verbeterde uitgave van het schriftelijk materiaal dat de stamgroep begeleidt,

- alle kursussen worden voortaan gegeven in stamgroepverband, wat betekent dat er gedifferentieerd onderwijs wordt gegeven (een van de uitgangspunten van de ICB).

Er is een lijn te vinden in het geheel van de opleiding. Er zijn nog wel tegenstellingen in onderwijsvisie, maar ze worden meer bespreekbaar gemaakt dan voorheen. Een aantal aspecten speelt daarbij een rol:

- de gesprekken met de fusiepartners, in verband met de toekomstige integratie,
- de studie-ochtenden die worden georganiseerd over bepaalde onderwerpen, zoals het begeleidingsschema, en over de vraag wat lesgeven nu en hier betekent, en wat begeleiden inhoudt.

Vragen die ook belangrijk zijn voor het nieuwe instituut, de Pedagogische Akademie voor het Basisonderwijs.

Het is een ontwikkelingsschets die van te voren niet had kunnen worden gemaakt. Dat was ook niet de bedoeling, omdat we niet vanuit doelstellingen willen werken, maar vanuit uitgangspunten op weg wilden gaan.

Niet in het wilde weg, maar telkens bijsturend vanuit de uitgangspunten.

Konkreet heeft het onderwijskundige proces geleid tot de volgende uitgangspunten en de daaraan verbonden werkwijze:

A. Theologisch:

1. Het fundamenteel uitgangspunt van de H.P.A. is gelegen a. enerzijds in de joods-christelijke overlevering, in het bijzonder vervat in de Bijbel;
b. anderzijds in de hedendaagse ervaring en in de schoolsituatie.
2. In de joods-christelijke overlevering gelden sleutelwoorden als: bevrijding, gerechtigheid en vrede.
Hetzelfde kan gezegd worden aangaande de hedendaagse ervaring en de schoolsituatie.
3. De inhoud dezer sleutelwoorden dient bij voortdoring verkregen te worden uit de Bijbel en uit de analyse van de hedendaagse ervaring en de schoolsituatie. De interpretatie van de Bijbel en de ervaring staan in een korrelatief en kritisch verband. De één corrigeert en complimenteert de ander en vice versa.

B. Maatschappelijk:

1. De theologische grondgedachten betekenen het steeds opnieuw doen van een keuze in een van karakter veranderende samenleving.
2. Richtsnoer daarbij is de aktualisering van bevrijding, gerechtigheid en vrede.
3. Een maatschappijmodel van competitie en concurrentie, prestatie en produktie, van onderdrukking van en rooibouw op de medemens en de natuur wordt hiermee afgewezen.

C. Onderwijskundig:

1. De theologische en maatschappelijke grondgedachten houden in, dat aan de HPA gestreefd wordt naar de verwerkelijking van een beleid, dat de optimale opleiding tot het beroep van onderwijzer dient.
2. Daarbij wordt gestalte gegeven aan het deelgenootschap in verantwoordelijkheid, zodat alle betrokkenen in de leef- en werkgemeenschap participeren door zich open en gelijkwaardig in de leef- en werkrelatie op te stellen.
3. Er wordt uitdrukking gegeven aan het besef, dat de mens geroepen is medeverantwoordelijk te zijn voor de medemens en de ander serieus te nemen.

Werkwijze

Werkwijze in het eerste en tweede jaar (B.O. I en II)

B.O. I en II werken in kursus- en zgn. stamgroepverband. Twee dagen in de week volgt de student kursussen, twee dagen werkt hij of zij in stamgroepverband en één dag in de week is er leerschool, d.w.z. oefening in de praktijk van het lesgeven.

In het kursusjaar zijn er voorts een aantal praktikumweken gepland, alsmede een aantal leerschoolweken.

Kursus

Het gaat in een kursus om de basiskennis van een vak als middel om te leren hoe die kennis binnen het vak funktioneert. We kunnen spreken van basisvaardigheden.

Het werken in stamgroepen

De stamgroep bestaat uit een aantal eerste en tweede jaars studenten en een aantal docenten. De docenten zijn tevens de praktijkbegeleiders van de stamgroep. Tijdens de zgn. stamgroepdagen roostert de stamgroep een aantal zelfgekozen leeractiviteiten die in relatie staan tot de praktijk, in.

De werkwijze van de stamgroep is als volgt:

1. kringgesprek - gesprek n.a.v. de praktijk of aktualiteit.
2. vergadering - dagroosters opstellen, taken verdelen, afspraken maken met docenten (vraag naar studiebegeleiding of docerlessen), afspraken maken met elkaar (regels voor de groep en voorstellen bespreken), evaluatie.
3. Uitvoering van het rooster - het rooster kent een aantal vaste onderdelen, waarvan al genoemd zijn de kring en de vergadering,

- verder onderscheiden we:
- a. verplichte roosteronderdelen - deze zijn onderwijskundig zo breed mogelijk gesteld, b.v.:
 - het maken en aanvullen van leermiddelen i.v.m. lezen, muziek, verkeer, enz.
 - het bestuderen van onderwijsvernieuwingen.
 - b. eigen werk - zelfstandig aan een eigen gekozen studie-onderwerp werken.
 - c. laten zien - het bespreken van dingen die ons zijn opgevallen of het bespreken en evalueren van afgeronde studies (zie eigen werk).

Praktische vorming

Elke stamgroep krijgt een aantal leerscholen toegewezen. De studenten worden over deze scholen verdeeld. Er zijn vier leerschoolweken gepland. Deze weken brengt de student geheel op de leerschool door. Een leerschoolweek wordt georganiseerd rondom een aantal onderwijskundige opdrachten. De leerschoolweken worden tijdens de stamgroepdagen voorbereid, er wordt voor elke leerschoolweek een programma gemaakt.

Werkwijze in het derde jaar.

De student zit afwisselend een periode op een school of op een andere onderwijsinstelling en op de academie. Tijdens de lesweken op de academie plant de derde jaars klassegroep leeractiviteiten die enerzijds in relatie staan tot de praktijkervaringen en anderzijds bepaald worden door het examenprogramma. Dit geldt voor alle lesdagen, behalve voor de zgn. specialisaties, het vak gymnastiek en een cursus Nederlands (taalbeschouwing). De werkwijze in het derde jaar verloopt volgens het principe van de stamgroepen. De specialisaties bestaan uit twee vakken door de student gekozen, één uit de zaakvakken en één uit de expressievakken. Een extra specialisatie zoals Engels of Culturele Oriëntatie is mogelijk.

Verdere praktische vorming.

De oefening in de praktijk tijdens het derde jaar draagt een ander karakter dan in het eerste en tweede jaar. We spreken van „hospiteren”. Het hospiteren neemt minstens 290 uur in beslag en vindt voor minstens de helft van die tijd plaats in lagere scholen die in contact staan met (lieft in een vergaand stadium) een kleuterschool. Verder vindt het hospiteren bij voorkeur plaats in enige van de volgende instituten:

- scholen voor buitengewoon onderwijs.
- scholen die zich bezig houden met vernieuwingsonderwijs.
- het ABC als schoolbegeleidingsdienst.
- een pedagogisch- of psychologisch instituut.

H. Schram.